

Welke krokussoorten zijn geschikt voor verwildering?

Ger Londo

Er zijn in de flora van onze graslanden geen soorten die zeer vroeg bloeien. Door krokussen te laten verwilderen, kunnen we al in de nawinter en het vroege voorjaar veel fleur in het grasland brengen. Dat zullen we in de eerste plaats in gazons kunnen doen. De beheersvorm 'hooigazon' is daarvoor het meest geschikt; in het voorjaar blijft het ongemaaid en pas na de eerste maaibeurt omstreeks juni wordt het als gazon beheerd. Verdere informatie over het hooigazon kunt u vinden in 'Tuin vol wilde planten'.

Maar ook in permanent hooiland kunnen diverse krokussen goed verwilderen. Zo'n verwildering ligt niet of minder voor de hand in openbare heemtuinen waar natuurlijke begroeiingen uit een bepaalde streek gedemonstreerd worden, daar alle krokussoorten oorspronkelijk uitheems zijn, vooral thuishorend in bergstreken van Midden- en Zuid-Europa en Klein-Azië. In dergelijke heemtuinen zullen we de introductie van krokussen beperken tot stinzenmilieus.

Maar in andere situaties, o.a. privé-tuinen, kunnen we van diverse krokussoorten dankbaar gebruik maken. We

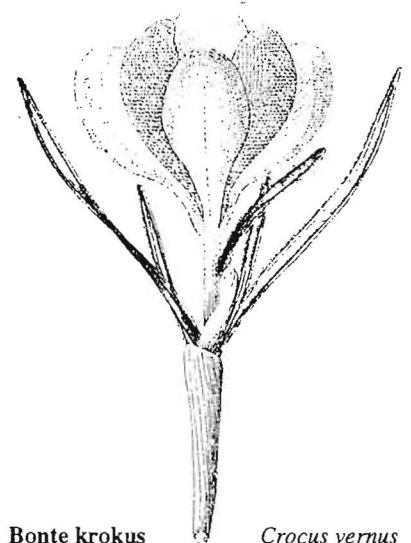
moeten dan wel weten welke soorten we nemen, want er zijn in totaal zo'n dertig krokussoorten die in tuinen gekweekt worden (Boom & Ruys 1950). En soms worden soorten ter verwildering aangeboden die er niet voor geschikt zijn, althans volgens mijn ervaringen.

Met die ervaringen zullen we nu beginnen. Mijn tuin in Scherpenzeel bestaat voor het grootste deel uit een natuurtuin met diverse graslandtypen als gevolg van het aanbrengen van variatie in het milieu. Zo werden verschillende grondsoorten aangevoerd, o.a. klei, löss en mergel. De oorspronkelijke grond is een humeuze zandgrond, in vroeger tijd door plaggenbemesting ontstaan. Daarnaast is er onder meer gazon, hooigazon en een border aanwezig.

In mijn tuin heb ik sinds 1965 geëxperimenteerd met een aantal krokussoorten. Het betreft ongeveer alle soorten die in de jaren '60 door kwekerij Tubergen, toen nog in Haarlem gevestigd, werden aangeboden (tabel 1). Ze werden zowel in het (hooi)gazon als in de border aangeplant en ook wel plaatselijk in het hooiland. De meeste

soorten verdwenen snel, al na enkele jaren, wanneer ze in (hooi)gazon of hooiland werden aangeplant of wanneer een stuk border met krokussen in hooilandbeheer genomen werd.

Bonte krokus (*Crocus vernus*) en boerenkrokus (*C. tommasinianus*) hebben zich sterk uitgebreid in zowel (hooi)gazon als in hooiland. Vroege krokus (*C. chrysanthus*) breidde zich eveneens in het (hooi)gazon sterk uit, maar minder en slechts plaatselijk

Bonte krokus *Crocus vernus*

Tabel 1

Voorjaarskrokussen

	Verwilderung	
	eigen waarneming	volgens flora
<i>Crocus ancyrensis</i>	-	
" <i>chrysanthus</i> - vroege krokus	++	
" <i>flavus</i> cv. 'Luteus' - Holl. gele krokus	o	+
" <i>flavus</i> var. <i>flavus</i> - gele krokus	o	
" <i>minimus</i>	- ?	
" <i>sieberi</i>	-	
" <i>angustifolius</i> - goudlakense krokus	-	
" <i>tommasinianus</i> - boerenkrokus	++	++
" <i>vernus</i> subsp. <i>vernus</i> - bonte krokus (= <i>C. neapolitanus</i>)	++	++
" <i>vernus</i> subsp. <i>albiflorus</i>	o	
" <i>versicolor</i> var. <i>picturatus</i> - zilverlakense kr.	-	

Herfstkrokussen

<i>Crocus speciosus</i>	+
" <i>zonatus</i> (= <i>C. kotschyanus</i>)	.

Tabel 1. Het gedrag van krokussoorten na aanplant in een (hooi)gazon en hooiland in de natuurtuin van de auteur vergeleken met gegevens in de Heukels' Flora van Nederland

Eigen waarnemingen:

- ++ soort heeft zich (ook generatief) sterk uitgebreid
- + soort heeft zich (ook generatief) matig uitgebreid
- o soort heeft lange tijd standgehouden en zich soms tijdelijk vegetatief uitgebreid; waarschijnlijk verdwijnt soort op den duur
- . soort hield na aanplant vele jaren stand, breidde zich niet uit en bloeide niet meer na het tweede jaar; uiteindelijk verdwenen
- soort is enkele jaren na aanplant verdwenen
- ? soort na recente aanplant niet meer bloeiend en waarschijnlijk verdwijnend

Volgens Heukels' Flora van Nederland:

- ++ verwilderd op buitenplaatsen, sinzen en weilanden
- + zelden verwilderd in graslanden e.d.

	januari			februari			maart			april		
Vroege krokus	*	*	*	X	X	X	X	.	.	.	.	.
Boerenkrokus		*	*	X	X	X	X	.	.	.	.	.
Bonte krokus				*	*	X	X	X	X	X	.	.

Tabel 2. Bloeitijden van de drie voor verwildering geschikte voorjaarskrokussen. De bloei is per decade aangegeven en is gebaseerd op waarnemingen in de natuurtuin van de auteur.

* bloei in (zeer) zachte winter

x periode waarin soort meestal in bloei staat

. bloei in koude winter en voorjaar

talrijk in het hooiland. De uitbreiding van deze drie soorten is zowel vegetatief als door uitzaai.

Naast voornoemde voorjaarskrokussen werd enige uitbreiding in het hoogazon en hooiland geconstateerd van de herfstkrokus *Crocus speciosus*. Behalve deze soort wordt ook regelmatig een andere herfstkrokus voor verwildering aangeboden, namelijk *Crocus zonatus* (= *C. kotschyanus*). Hiermee heb ik slechte ervaringen. In de eerste herfst na aanplant bloeiden slechts enkele exemplaren en daarna bleven de planten nog een aantal jaren vegetatief aanwezig om tenslotte te verdwijnen.

Boerenkrokus *Crocus tommasinianus*

In Heukels' Flora van Nederland wordt naast de bonte en de boerenkrokus ook de gele krokus (*C. flavus*) vermeld. De grootbloemige cultuurvariëteit Hollandse gele krokus (*C. flavus* cv. 'Luteus') wordt veel gekweekt en is volgens de flora zelden verwilderd

aangetroffen. In mijn tuin heb ik deze soort vroeger veel aangeplant waarna de soort zich aanvankelijk vegetatief uitbreidde zodat grotere groepen ontstonden. Vermeerdering uit zaad heb ik niet waargenomen. Op den duur liep de soort terug en nu, na ruim dertig jaar, is de Hollandse gele krokus nagenoeg uit mijn tuin verdwenen. Ik acht de kans groot dat het bij verwildering elders slechts om het standhouden gaat van in bermen of op afvalplaatsen terecht gekomen knollen. Hoewel de vroege krokus in mijn tuin goed verwildert en dat ook elders binnen de bebouwde omgeving doet, o.a. in gazons en bermen in Amersfoort, staat deze soort niet in voornoemde flora vermeld. Maar omdat de vroege krokus zich als een echte stinzenplant gedraagt (in tegenstelling tot de gele krokus) is het wel zinvol deze soort in een volgende druk op te nemen (Londo in prep.).

Vanwege de geschiktheid voor verwildering heb ik de vroege krokus naast de bonte en boerenkrokus opgenomen in de geschiktheidslijst van "Tuin vol wilde planten". In dat verband had ik behoefte aan een Nederlandse naam (evenals de meeste andere tuinkrokussen had de soort geen Nederlandse naam). Ik heb de soort toen 'vroege krokus' genoemd, een passende naam omdat het de vroegst bloeiende krokussoort is die in zachte winters al in de eerste helft van januari kan bloeien (tabel 2).

De vroege krokus heeft van nature gele bloemen waarop ook de wetenschappelijke naam 'chrysanthus' betrekking heeft (betekent letterlijk: met goudkleurige bloemen). Maar er zijn ook veel andersgekleurde cultuurvariëteiten in omloop met o.a. oranjegele, lichtgele, witte en lichtblauwe bloemen.

Ook de boerenkrokus is een vroege soort die ongeveer tegelijkertijd met de vroege krokus bloeit (tabel 2). Naast de wilde vorm met lichtviolet bloemen zijn er donkerder gekleurde cultivars.

De bonte krokus heeft de grootste bloemen en bloeit het laatst. De in omloop zijnde cultivars met bloemen variërend van wit tot donkerpaars en van effen tot gestreept, stammen af van de subsp. *vernus* (= *Crocus neapolitanus*), oorspronkelijk afkomstig uit gebergten vanaf Italië oostwaarts tot in West-Rusland. De ondersoort heeft aanzienlijk grotere bloemen dan de subsp. *albiflorus* die onder meer veel in de Alpen voorkomt. Deze ondersoort heeft na aanplant in mijn tuin tot nog toe wel stand gehouden maar zich niet uitgebreid (tabel 1).

De drie voorjaarssoorten die het meest voor verwildering geschikt zijn, worden door veel kwekerijen en handelaren aangeboden. De knollen moeten vroeg in het najaar tot eind november geplant worden. De planttijd van de herfstkrokussen is wat vroeger, augustus of september. Bij de herfstkrokussen kan men zich het beste tot *C. speciosus* beperken. Deze soort, die door veel kwekers geleverd wordt, begint te bloeien wanneer de herfststijloos uitgebloeid raakt. Zo kan de bloei van ons gazon of hooiland beginnen en eindigen met krokussen. □

Literatuur

- Boom, B.K. & J.D. Ruys, 1950. Flora der gekweekte kruidachtige gewassen. H. Veenman & Zonen, Wageningen. 450 p.
Londo, G., in prep. Ervaringen betreffende de verwildering van krokussoorten. Gorteria.
Londo, G. & J. den Hengst, 1993. Tuin vol wilde planten. Terra, Warnsveld. 144 p.
Meijden, R. van der, 1996. Heukels' Flora van Nederland, 22e druk. Wolters-Noordhoff, Groningen. 678 p.

Dr. Ger Londo werkt als ecoloog-vegetatiekundige aan het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek in Wageningen. Hij is o.m. auteur van het boek "Natuurtuinen en -parken" en "Tuin vol wilde planten".

Adres:

Proeftuin 13, 3925 BJ Scherpenzeel